

Українська меншина та вибори 1946 року

Marián Gajdoš, Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, Karpatská 5, gajdosm@saske.sk

GAJDOŠ, Marián. Ukrainian minority and elections in 1946. *Individual and Society*, 2008, Vol. 11, Nr. 3.

Before the elections in 1946 the system of political parties in Slovakia was not completely built up. Even existing political parties did not have sufficiently developed their organizational structure. This fact was reflected within the pre-election campaign in north-eastern Slovakia that was focused on Ruthenians and Ukrainians. The campaign in this region was specific for the unclear national orientation and complicated economical and social situation in the region as well. The situation was further complicated by the vagueness of the possibility of the option of Ukrainian inhabitants for the USSR and by the security issues affected by the pervasion of UPA troops to Slovakia.

Political parties. Slovakia. Pre-election campaign. Ukrainian inhabitants.

Переклад: Наталья Лазар

Хід передвиборчої компанії у Словаччині визначив наступний факт, а саме те, що партійна система політичних партій не була сформованою. Засади діяльності Народного фронту обмежували спонтанне виникнення політичних організацій, а тому політичне життя загалом поступово поляризувалося, та коливалося між Комуністичною партією Словаччини та Демократичною партією. Північні райони східної Словаччини не стали винятком, хоча ситуація до значної міри ускладнювалися національними вимірами, насамперед невизначеною етнічною приналежністю місцевого населення.

Ситуація, коли на політичній сцені Словаччині діяли лише дві чітко визначені політичні партії призвела до того, що новостворенні політичні партії розпочали діяльність спрямовану на отримання підтримки тих верств населення, які ще не визначилися, проте ці кроки не принесли очікуваних результатів.¹

Партія праці виникла 20 січня 1946 року, яку заснували члени соціал-демократичної партії, що відкидали її об'єднання з КПС у вересні 1944. Керівництво партії прийняло рішення про створення русько-української секції, керуючись інтересом збільшення чисельності членів партії та орієнтацією виборців на ідеали Демократичної партії. 1 лютого 1946 року на установчому з'їзді в Бардієві було прийнято рішення про створення відповідної секції,² проте дане рішення жодним чином не вплинуло на збільшення чисельності членів політичної сили, втім як і зміну передвиборчих преференцій. Ще раз це підтвердили результати виборів, Партія праці серед усіх північних районів Східної Словаччини, лише в районі Медзілабірівці набрала 3,1 %, а в районах із переважаючим українським населенням отримала лише 1,9 % від усіх голосів відданих політичним партіям.³

Іншою новою політичною силою, яку визнав Словацький народний фронт у квітні 1946 року, стала Партія свободи (ПС). Політична партія орієнтувалася на голоси словацьких католиків, однак після підписання так званої Квітневої угоди, що усувала конфесійні перешкоди перед католицькими виборцями у підтримці ДП, мала незначні шанси на успіх. У ході травневих виборів отримала 3,8 %

голосів від усіх голосів, які виборці віддали політичним партіям, у східних регіонах Словаччини отримала 2,5 %, а в русинських / українських населених пунктах 1,3 % голосів виборців.⁴

Загалом можемо стверджувати, поява Партії праці та Партії свободи не обумовила потребу реорганізації національних комітетів та СНР напередодні виборів, втім не вплинула на зміни в їх політичній структурі після проведення виборів. Впливовими політичними суб'єктами у травневих виборах 1946 р. у північно-східній Словаччині залишалася Комуністична партія Словаччини та Демократична партія. Обидві політичні партії у передвиборчій агітації орієнтувались передусім на вирішення економічних та соціальних проблем регіону.

Комуністична партія Словаччини ухвалила свою виборчу програму на засіданні Центрального комітету КПС 11-12 березня 1946 р. У виборчій програмі були сформульовані передусім довготермінові завдання економічного і соціального розвитку Словаччини. У сфері міжнародних відносин КПС, виходячи з положень Кошицької урядової програми, акцентувала увагу на питаннях рівноправного становища словаків у республіці і мадярського питання.⁵

Перед виборами КПС видала звернення, у якому наголошувалось, що як і до цього КПС, буде займатися задоволенням національних, культурних і соціальних потреб українського населення. Серед іншого, містилася обіцянка про реалізацію курсу на подальшу реконструкцію та індустріалізацію північно-східної Словаччини, як і про підтримку та забезпеченні рівних прав українців в Конституційному народному зібранні (КНЗ).⁶

Передвиборче звернення Демократичної партії під гаслом «За перемогу демократії та християнського світогляду!» було опубліковане у газеті Демократический голос 23 травня 1946 р. Досить велике (обсяг) звернення до виборців було задумане відповідно до головного гасла цього друкованого органу ДП «Демократія, свобода, порядок»!⁷

У вступі свого звернення Демократична партія відкинула пропаговані комуністами принципи класової боротьби та колективізму, натомість наголошуючи на християнській солідарності усіх класів, братерській співпраці робітників, селян, чиновників, промисловців, а також любові та довіри усіх народів та громадянських засадах побудови держави. Християнство проголошувалось основою національної культури та віри людини. З цієї причини релігія вважалася важливою складовою виховання та освіти. Демократична партія дистанціювалася від втручання політичних партій до управління діяльністю націоналізованих підприємств, вимагала завершення процесу націоналізації, ліквідацію народного управління та повернення націоналізованих підприємств колишнім власникам. Та частина звернення, в якій йшлося про усунення руйнувань спричинених війною, виплату відшкодувань потерпілим особам та членам їх родин, знайшла найбільший відгук саме серед населення північно-східної Словаччини.

Демократична партія зверталася до робітників наголошуючи на тому, що вони є не лише працівниками, але також громадянами та годувальниками родин. Людина має бути ціллю, а не засобом праці, тому кожен робітник має бути застрахованим від нещасливих випадків. А політичні партії та комітети не мали б впливати на мислення молодих людей.

Особливу увагу керівництво Демократичної партії приділяло проблемам селянських верств населення. Акцентували на вимогах адекватної оплати праці селян, підвищення їх культурного та освітнього рівня, підтримки селянських кооперативів на засадах взаємодопомоги. Демократична партія поставила питання про свободний розвиток ремесел, вимагала повернути націоналізовані невеликі підприємства дрібним власникам. Завдання інтелігенції визначалось як таке, що повинно відповідати національним традиціям і демократичним принципам. Демократична партія у своєму передвиборчому зверненні наголосила на значенні молоді генерачії, яку необхідно вести й організовувати у національному і християнському дусі.

Як на шпальтах періодичних видань Демократичної партії Час, Демократ, Озвена (на укр. мови Відзвук – нот. автор) та Демократический голос, так і виступаючи на передвиборчих зібраннях критикували політику Комуністичної партії та діяльність національних комітетів. Критика, як правило висловлювалася у витримано ввічливій формі. Демократична партія при цьому використовувала насамперед помилки і різні хиби комуністичних функціонерів, лякали українських селян колгоспами, та розповідями про бідне життя у Закарпатській Україні, стаючи на позиції охоронця демократії. Особливістю передвиборчої компанії була відносна близькість народних інтересів двох головних суперників – Демократичної партії та Комуністичної партії Словаччини.⁸

Результати виборів 26 травня 1946 року до Конституційного народного (національного) зібрання принесли перемогу комуністам, КПЧ разом з КПС отримала 38,12 % голосів виборців.⁹ Результати виборів були своєрідним відображенням реальності, адже ліві ідеї як альтернативи суспільного розвитку були досить впливовими у післявоєнний період економічної та політичної кризи в Європі, і у Чехословаччині мали сильну підтримку. Ці тенденції підтримувалися також великою популярністю СРСР, який асоціювався з комунізмом. КПЧ здобула найбільшу підтримку насамперед у чеських областях, де загроза германізму зрозуміло сприймалась набагато чіткіше, а місцеве населення під час війни національно, економічно та морально пригноблювалось.

Інші політичні партії, за винятком Демократичної партії, результатами виборів були розчаровані. Так, Націонал-соціалістична партія здобула 18,37 %, Народна партія 15,71 %, Демократична партія 14,14 %, Соціал-демократична партія 12,09 %, Партія Свободи 0,85 % і Партія праці 0,71 % голосів.¹⁰ Чеські і словацькі комуністи, разом із соціал демократами отримали 151 з 300 депутатських мандатів, таким чином сформувавши абсолютну більшість в парламенті.

Політична ситуація в Словаччині виглядала інакше. КПС мала 30,6% голосів, однак її головний противник - Демократична партія, отримала вдвічі більше голосів, здобувши підтримку 62,5% виборців. Результати виборів у Словаччині підштовхнули комуністів до спроб обмежити компетенцію національних органів, де перевагу мали словацькі демократи, які становили головну перешкоду для словацьких комуністів на шляху до влади. Заручившись підтримкою решти чеських політичних партій, які переважно були прихильниками унітаризму, в червні 1946 року була укладена так звана Третя Празька угода, що фактично відновлювала централізм.

Негативні наслідки цієї угоди, яка фактично унеможливила вирішення національного питання у політичній сфері, як на законодавчому так і на виконавчому рівні, не усвідомили навіть представники української національності. Представник українців у СНР В. Капішовський на пленарному засіданні 16 липня 1946 року захоплено привітав угоду укладену 24 червня, як прояв «зміцнення єдності нашої республіки, на засадах взаємної довіри двох найближчих народів чехів і словаків. Радіємо тому, що не здійснилися надії ворогів нової народно-демократичної республіки, які твердили і вірили, що словаки і чехи не будуть спільно існувати і на взаємній довірі будувати нову республіку»¹¹.

Демократична партія, незважаючи на перемогу у виборах не змогла перейти у наступ та реалізувати свою програму, як і втілити свої ідеї щодо вирішення існуючих проблем. Переможцем у національних виборах стала КПЧ а її представник К. Готвальд був обраний прем'єр міністром. Певні спроби ДП здійснювати власну політику доволі часто паралізували роботу Словацького народного фронту та інших масових організацій, передусім Союзу словацької молоді, профсоюзів і союзів руху опору, які були під сильним впливом КПС.¹² Ці обставини впливали на діяльність ДП та на її результати виборів у східних областях Словаччини.

Вибори у східній Словаччині виграла Демократична партія, оскільки здобула 69,5 % голосів, тоді як КПС отримала підтримку у 30,6 % голосів. Найкращі результати отримала ДП в районах міста Собранце (90,9 %), Левоча (79 %), Спішська Нова Весь (78,5%), Кошіце - у сільських місцевостях (78,3 %), Прешів (78,0 %), Требішов (77,3 %) і Сніна (76, 5%), КПС перемогла у наступних районах Свіднік (59,6 %), Рожнява (52, 6%) та Ревуца (48, 9%).¹³

Щоправда, інша ситуація була у виборчих дільницях де проживала більшість русинського і українського населення.¹⁴ Тут ДП, за винятком районів Сніни і Левочі, не отримала такого високого відсотка голосів як у середньому на всесловацькому рівні. Навпаки, в українських населених пунктах в усіх перерахованих районах, окрім району Сніни, комуністи отримали більший відсоток голосів ніж загальнословацький середній показник, загалом 46, 11%. Інакше кажучи, Демократична партія в українських районах отримала 50,5 % голосів, що проте було менше на 12 %, від загальнословацького показника і навпаки, Комуністична партія Словаччини в районах з русинським і українським населенням отримала на 15,5 % більше голосів ніж був загальний середній показник у Словаччині, і нарешті на 21,2 % більше голосів, ніж показник на сході республіки.¹⁵

Те, що Демократична партія не лише продвинулась але й перемогла в населених пунктах із українським населенням Східної Словаччини, усупереч сильному впливові комуністів у цьому регіоні, було результатом багатьох факторів. Демократична партія створивши українсько-русинську секцію демонструвала, що проблемам та інтересам русинського, українського і руського населення приділяє особливу увагу. Досить важливою обставиною було те, що Демократичну партію

підтримувала греко-католицька церква, що у даному регіоні з традиційно сильною релігійністю населення у багатьох випадках було вирішальним фактором. З цього приводу досить цікавим є той факт, на який вказав ще Й. Брішкар, що наприклад у районі Стропков та інших, де проживало населення грекокатолицького віросповідання, населених пунктах, де знаходилися грекокатолицькі приходи, перемогла Демократична партія, а в районах із більшістю православного населення перемогу у виборах здобули комуністи.¹⁶ Значну роль тут відіграли також аграрні традиції, які в цій області мали сильні позиції.

Демократична партія у передвиборчій агітації відповідно зверталась як до економічних так і соціальних проблем північно-східних районів Словаччини, а в періодичних виданнях і на зібраннях громадян, лідери партії звертались до питань реконструкції цього краю, відшкодування збитків завданих війною, ці питання для місцевого населення були на першому місці. З іншого боку, той факт що діячі та прихильники ДП були менш доступні емоційним аргументам, обережні у здійсненні інколи завишених вимог з цього регіону, слугувала комуністам для того, щоб демократів звинувачувати у недоброзичливості та саботажу в наданні допомоги північним районам Східної Словаччини

На успіх Демократичної партії вплинула також національна невизначеність русинського та українського населення, як і невирішене питання його національної приналежності. Комуністи переважно схилилися до української орієнтації, що на фоні поширених розмов про здійснюване переселення українців до СРСР, грало на користь Демократичної партії. Газета Пряшевщина звинуватила демократів у свідомому поширенні таких чуток, у відповідь демократи спростували ці звинувачення.¹⁷

Напевно частина виборців північно-східних районів голосувала також під впливом побоювань про можливе приєднання частини Словаччини до СРСР, що могло стати реальністю лише за умови перемоги у виборах комуністів.¹⁸ До того ж Демократична партія відкрито позиціонувала себе як гаранта, того що Словаччину не спіткне доля Закарпатської України.¹⁹

Президія УНРП обговорила результати парламентських виборів на своєму засіданні 8 червня 1946 року. Було відзначено, що депутатами Конституційного національного зібрання стали також три народні посланці української національності, проте не як члени, представники УНРП, але як кандидати політичних партій. Мандати народних посланців КНЗ отримали І. Левканич та В. Завацький від Демократичної партії, та П. Бабей від Комуністичної партії Словаччини.²⁰ З неприємністю було констатовано, що у парламенті менше українців, ніж у складі попереднього парламенту, що без належних доказів, було пояснено маніпуляціями з голосами українських виборців. Голова УНРП В. Караман з цього приводу висловився, що українці могли б стати партнерами чехів і словаків, якби були делеговані УНРП а не політичними партіями.²¹ Першочерговим завданням українських посланців у КНЗ президія постановила забезпечення прав українців у майбутній конституції.²²

За результатами виборів, членами Словацької народної ради стали чотири представники української національності: А. Богданов, Й. Сухий від Демократичної партії, і В. Капішовський та Д-р І. Рогаль-Ільків від Комуністичної партії Словаччини. Президія УНРП докладало усіх зусиль для того, щоб змінити ситуацію і збільшити чисельність українців у СНР. УНРП у листі № 288/46 датоване 22 липнем 1946 року звернулася до Президії ЦК КПС з проханням про можливість зайняти два місця в СНР. Прохання обгрунтовувалося тим, що виборці в українських районах голосували за КПС, і що УНРП «надзвичайно зацікавлена у єдиному можливій комуністичній орієнтації українського народу», а від посланців вимагатиме, щоб паралізувати діяльність Демократичної партії.²³

23 липня 1946 року Президія УНРП відіслала Президії СНР листа з аналогічною вимогою. У якому, посилаючись на рішення Президії СНР від 25 травня 1945 року № 837/1945, на основі якого УНРП отримала право делегувати до СНР п'ятох посланців, ставилася вимога про те, щоб дане рішення залишалось в дії й після проведення виборів. Листи із тотожним змістом були направлені Словацькому народному фронту та до решти секретаріатів політичних партій.²⁴

Президіум СНР у службовому листі № 15 164/1946 від 26 липня 1946 року повідомляла УНРП, що згідно § 1 та § 3 розпорядження СНР № 91/1946 Зб. розпорядження СНР від 16 липня 1946 року СНР була сформована таким чином, що політичні партії, які отримали достатньо голосів у виборах до КНЗ, подали списки кандидатів а мандати були розподілені відповідно до кількості отриманих голосів. Відповідно до цього ніхто, окрім політичних партій не має право на представництво в СНР. Президіум також наголосила на тому, що немає впливу на формування списків окремих політичних

партій, а тому не може суттєво вирішити питання представництва УНРП в Словацькій народній раді.²⁵

Гадаємо, що одним із головних ідеологічних аргументів амбіцій УНРП у галузі політичної репрезентації українців та русів було переконання, що українське населення Словаччини творило не національну меншину, але самостійний народ. Дану тезу в 1945-1948 рр. УНРП презентувала та відстоювала у пресі та у всіх власних офіційних документах. Пропагування та просування цієї ідеї в ході виборів 1946 р. досягло свого піку наприкінці року, це було пов'язано з підготовкою конституції, а звідси прагненнями конституційно закріпити відмінний статус для українців, від того який всезагально був прийнятий щодо національних меншин у післявоєнний період. Позицію УНРП з даного питання на засіданні СНР представив В. Капішовський, який передав вимогу, щоб було прийнято рішення про юридичне оформлення відносин Словацької народної ради та Української народної ради, й відповідно відносин чехів і словаків з одного боку та українців, що живуть на території ЧСР з другого. «Ми українці, разом із чехами та словаками боролися за нашу республіку, а зараз її спільно будуємо, не відчуваємо себе національною меншиною, хочемо бути рівноправними».²⁶

Загалом УНРП поставилася конструктивно до чехословацької держави та до політичного розвитку республіки. Русинсько-українське населення схвально відреагувало на одностайне ухвалення КНЗ 8 липня 1948 р. так званої будівничої програми третьої влади Народного фронту чехів та словаків К. Готвальда. Реалізація програми була спрямована на відновлення зруйнованих війною областей, індустріалізацію Словаччини, соціального і культурного розвитку, покращення життєвого рівня, і могла лише позитивно впливати на області населені українцями. У рамках програми був також вироблений проект дворічного плану для територій населених українцями.²⁷

Влітку 1946 р., усепереч декларованій єдності УНРП, почали посилюватися внутрішні суперечки між комуністами та їх прибічниками з одного боку та членами УРС ДП з другого, які не могли змиритися з тим, що перемога ДП на виборах практично не змінила їх позицій в президії, втім як і після проведення місцевих виборів в УНРП нічого не змінилося. Справді, Демократичній партії не вдалося провести власну політику в УНРП, втім як і не вдалося домогтися паритетного представництва, принцип який між тим суворо дотримувався в організаціях Народного фронту і у народних комітетах. Тому було зрозумілим, чому після виборів члени УРС ДП вимагали реформування УНРП та її органів.

Українсько-руська секція Демократичної партії (УРС ДП) зібралася на засіданні у Прешові 18 вересня 1946 р., після чого направила УНРП резолюцію в якій містилися вимоги, виконання яких забезпечило би ДП вирішальний вплив в УНРП та посилення її позицій серед русинсько-українського населення узагалі. Члени Українсько-руської секції ДП вимагали скликати з'їзд представників українського населення, оскільки УНРП зарекомендувала себе як безініціативна, неефективна організація, що не виконує власної програми. Президія УНРП критикувалась за те, що не проводила регулярно засідання, а деякі засідання не були зареєстровані. Ультимативно члени ДП вимагали реорганізувати УНРП, у протилежному відмовлялися брати участь в засіданнях та нести відповідальність за її діяльність.²⁸

З вимогою скликати позачерговий з'їзд виступили члени Демократичної партії на засіданні президії УНРП 23 вересня 1946 р. Оскільки скликання з'їзду не входило до компетенції президії, натомість було прийнято рішення розглянути дане питання під час проведення найближчого засідання пленуму УНРП.²⁹ Голова секції В. Завацький разом з тим звернув увагу на проблему узаконення УНРП, посилаючись на слова голови СНР д-ра Й. Леттріха наголосив, що статися це має впродовж одного місяця, інакше не вдасться бюджет УНРП включити до державного бюджету. Комуністи в президії опонували тим, що кодифікувати УНРП у такий короткий термін є не реально, оскільки це питання знаходиться в компетенції КНЗі може бути вирішене лише у відповідності до нової конституції.³⁰

Резолюція Українсько-руської секції ДП обговорювалась на засіданні пленуму УНРП 17 листопада 1946 р. З доповіддю по даному питанню виступив посланець Ústavodarného národného zhromaždenia (КНЗ) І. Левканич, який запропонував реорганізувати УНРП та її районні комітети відповідно до результатів травневих виборів до Ústavodarného národného zhromaždenia. За цією пропозицією списки кандидатів мали запропонувати політичні партії до встановленого терміну, надійність рекомендованих кандидатів мали б перевірити спеціальні комісії. Він також наполягав на тому, щоб встановити термін, коли буде скликана нова УНРП.³¹

Під час обговорення пропозицій І. Левканича виступив голова УНРП В. Караман. Він наголосив, що

з'їзд 7 жовтня 1945 р. відповідає усім демократичним засадам, тому від імені президії відкинув ідею скликання нового з'їзду та втручання політичних партій у діяльність УНРП.³²

Беручи до уваги позицію пленума до зазначених проблем, члени УРС ДП зняли свої пропозиції з обговорення. Позиція пленума УНРП у даному питанні була досить таки передбачуваною, реорганізувавши УНРП за принципом пропорційного представництва, значна частина учасників втратила б членство в УНРП. Пленум натомість ухвалив компромісну пропозицію створити дорадчу комісію, яка б формувалася за принципом партійної пропорційності, а її головним завданням стало вирішення спірних питань між членами КПС та ДП в УНРП.³³

Результати пленума УНРП від 17 листопада 1946 р. не могли задовільнити представників УРС ДП. Тому 30 листопада 1946 р. надіслали до президії УНРП заяву в якій повідомляли про початок бойкотування засідань, якщо їхні вимоги не будуть прийняті УНРП.³⁴ В. Караман натомість запропонував вважати дану заяву безпредметною, оскільки пропозиції були зняті з обговорення на пленумі УНРП самими подавачами, втім він погодився скликати спільне засідання для примирення обох таборів. Нарада відбулася 15 грудня 1946 р. за участі П. Бабея та В.В. Капішовського з КПС, І. Бобака та В. Завацького з КП, а також В. Карамана, д-ра І. Жідовського та Е. Біссовей безпартійних. Учасники наради погодилися сформувати комісію у складі д-ра І. Рогаль-Ільківа, В. Капішовського, І. Бобака та А. Богданова, яка мала підготувати проект реорганізації районних комітетів та їх представництва у пленумі УНРП.³⁵

Згадана комісія наприкінці грудня 1946 р. випрацювала спільну пропозицію, яка передбачала, що за членів пленума УНРП не будуть кандидувати політичні партії, як собі то уявляла ДП, вони будуть обиратися представниками українських громад окремих районів, при цьому 15 кандидатів будуть членами ДП а 14 членами КПС. Комісія також рекомендувала, збільшити пленум на сім осіб, двох членів підрозділів руху опору, представника Союзу молоді Карпат, представника об'єднання «Духнович» та голів районних комітетів УНРП.³⁶

Дана пропозиція втім не допомогла знайти вихід із ситуації, оскільки Українсько-руська секція ДП не погодилася з членством голів районних комітетів УНРП в її пленумі, тому, що таким чином посилювався вплив комуністів у даній інституції.³⁷ Члени Демократичної партії відкинули також рішення Предsedництва УНРП ухвалене на засіданні 27 січні 1947 р., яке передбачало наступний розподіл, щоб із 29 членів пленуму згідно партійної приналежності 10 були членами КПС, 11 членами ДП та 8 - безпартійними. В. Завацький пояснив це тим, що у випадку безпартійних мова йшла про осіб наближених до КПС.³⁸

Спроби УРС ДП хоча б частково послабити домінуючі позиції комуністів в УНРП, і таким чином загально переглянути політичну та національно-культурну орієнтацію, яка щойно почала формуватися, продемонстрував також II з'їзд українсько-руської секції 22 лютого 1947 р. Ухвалена резолюція у політичній площині засвідчила той факт, що делегати визнають чехословацьку державу, підтримують зовнішньо-політичну орієнтацію на СРСР, втім вимагають визнання рівноправності українців та русів в республіці. Делегати наголосили на своїй готовності захищати культурні та національні інтереси українського та руського населення. Визнали за УНРП право на представництво, втім погодилися приймати участь у її діяльності лише після того як УНРП та всі інші її органи будуть реорганізовані за результатами виборів 26 травня 1946 р.

В економічній галузі делегати з'їзду цілковито підтримали дворічний план відбудови та розвитку народного господарства, наполягали на розміщенні частини легкої промисловості в північних районах східної Словаччини, відновлення зруйнованих війною районів, ліквідацію завданих війною збитків та лібералізацію внесків у даних районах.³⁹

Суперечки між УРС ДП та КПС, які стали головною перешкодою у діяльності УНРП, вдалося часково залагодити 17 березня 1947 р., коли за ініціативи Предsedництва UNRP відбулася нарада представників обидвох партій. Її результатом стало підписання угоди про розширення складу бюро на одинадцять членів, з яких п'ять представляли Демократичну партію, чотири - від комуністів та двоє безпартійних. Новими членами бюро стали А.Богданов, І.Левканіч, Й. Сухий - від ДП, В. Капішовський від КПС.⁴⁰ Функція генерального секретаря була поділена на посаду організаційного секретаря, яким став д-р І. Рогаль-Ільків, а посаду секретаря з економіки зайняв голова УРС ДП В. Завацький. Сторони також погодилися з тим, що зміни в пленумі УНРП будуть здійснені з допомогою реорганізації районних комітетів, відповідно до результатів виборів 26 травня 1946 р.⁴¹

Суспільний розвиток русинсько-українського населення північносхідної Словаччини в 1946 р. і в

першій половині наступного року вказував на те, що Українсько-руська секція ДП з великими складнощами і лише частково вдавалося стримувати переважаючий вплив комуністів у даному регіоні і поступово наблизитися до політичної рівноваги.

Список використаних джерел та літератури:

¹ BARNOVSKÝ, M.: Na ceste k monopolu moci: Mocenskopolitické zápasy na Slovensku v rokoch 1945 - 1948. Bratislava : Archa, 1993, s. 62 - 99; ŠUTAJ, Š.: Občianske politické strany na Slovensku v rokoch 1944 - 1948. Bratislava : Veda, 1999, s. 85 - 146.

² LACKO, J.: Vývin v Strane práce od jej vzniku až do rozplynutia. In: Cestou socialistického vývinu. Bratislava, 1973, s. 44. ŠUTAJ, Š.: K činnosti a organizačnej štruktúre Strany práce (sociálnej demokracie). In: Historica Carpatica 13. Košice : Východoslovensé vydavateľstvo, 1982, s. 72 - 73; HLAVOVÁ, V.: Sociálna demokracia na Slovensku v rokoch 1945 - 1948. In: Kapitoly z dejín sociálnej demokracie na Slovensku. Bratislava : Vydavateľstvo T.R.I.Médium, 1996, s. 312 - 329.

³ Spracované podľa Štatistická príručka Slovenska 1947, c. d. , s. 308 - 309. Údaje za ukrajinské obce prevzaté z Конечные итоги выборов в Конституционное Народное Собрание : Рекапитуляция. In: Пряшевщина, роç. 2, 4. јұл 1946, ç. 26, s. 3.

⁴ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: K politickému a sociálnoekonomickému postaveniu Rusínov - Ukrajincov na Slovensku v povojnových rokoch. Košice : SvÚ SAV, 1991, s. 40.

⁵ ŠUTAJ, Š.: Maďarská menšina na Slovensku v rokoch 1945 - 1948. Bratislava : Veda, 1993, s. 67.

⁶ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 833.

⁷ Демократический голос, роç. 23. máj 1946.

⁸ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: Rusíni (Ukrajinci) na Slovensku a parlamentné voľby v rokoch 1946 a 1948. In: Barnovský, M. - Ivaničková, E. (eds.): Prvé povojnové voľby v strednej a juhovýchodnej Európe. Bratislava : Veda, 1998, s. 194.

⁹ Vypočítané podľa Štatistická príručka ..., c.d., s. 306.

¹⁰ Vypočítané podľa Štatistická príručka ..., c.d., s. 306.

¹¹ Stenografický zápis z 19. plenárneho zasadnutia SNR konaného dňa 16. júla 1946, s. 19. SNA, f. Kancelária SNR (K SNR).

¹² K problematike Národného frontu na Slovensku v tomto období pozri VARTÍKOVÁ, M.: Od Košíc po Február. Bratislava, 1968.

¹³ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: Rusíni (Ukrajinci) na Slovensku, s. 199.

¹⁴ Podľa redakcie tlačového orgánu UNRP išlo o okresy Bardejov, Giraltovce, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov a Svidník. Pozri Пряшевщина, роç. 2, 4. јұл 1946, ç. 26, s. 3.

¹⁵ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: Rusíni (Ukrajinci) na Slovensku, s. 199.

¹⁶ BRIŠKÁR, J.: Vznik a činnosť Democratickej strany na východnom Slovensku. Kandidátska dizertačná práca. Historický ústav SAV, Bratislava, 1970, s. 113.

¹⁷ После выборов. In: Пряшевщина, роç. 2, 30. máj 1946, ç. 20, s. 1 a Demokratičeskij golos, 3. јún 1946.

¹⁸ SNA, f. ÚV KSS, Pléna ÚV KSS, Zasadnutie ÚV KSS 31. júla - 1. augusta 1946.

¹⁹ BRIŠKÁR, J.: Voľby v roku 1946 a politika Democratickej strany na východnom Slovensku. In: Historica Carpatica 5. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1974, s. 25.

²⁰ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 798.

- ²¹ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 798. Pozri tiež Опыт выборов. In: Пряшевщина, роç. 2, 6. jún 1946, ç. 22, s. 1.
- ²² A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 798.
- ²³ ŠAP, f. UNR 1945 - 1948, bez čísla.
- ²⁴ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 801.
- ²⁵ ŠAP, f. UNR 1945 - 1948, bez čísla.
- ²⁶ SNA, f. ÚP SNR, i.č. 4. Stenografický zápis z 19. zasadnutia SNR, 16. júl 1946, s. 19 .
- ²⁷ SNA, f. ÚP SNR, i.č. 4. Stenografický zápis z 19. zasadnutia SNR, 16. júl 1946, s. 19 .
- ²⁸ ŠAP, f. UNR 1945 - 1948. Rezolúcia Ukrajinsko-ruskej sekcie Demokratickej strany z 18. septembra 1946.
- ²⁹ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 972.
- ³⁰ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 972.
- ³¹ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 833.
- ³² ŠAP, f. UNR 1945 - 1948. Protokol zo zasadnutia pléna UNRP 17. novembra 1946.
- ³³ ŠAP, f. UNR 1945 - 1948. Protokol zo zasadnutia pléna UNRP 17. novembra 1946.
- ³⁴ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 834.
- ³⁵ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: K politickému a sociálnoekonomickému postaveniu Rusínov - Ukrajincov na Slovensku v povojnových rokoch. Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 1991, s. 53.
- ³⁶ GAJDOŠ, M. - KONEČNÝ, S.: K politickému a sociálnoekonomickému postaveniu Rusínov - Ukrajincov na Slovensku v povojnových rokoch. Košice : Spoločenskovedný ústav SAV, 1991, s. 40; Pozri tiež ŠAP, f. UNR 1945 - 1948, bez čísla.
- ³⁷ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 887.
- ³⁸ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 899.
- ³⁹ ŠAP, f. UNR 1945 - 1948. Rezolúcia zjazdu delegátov okresných organizácií DS všetkých rusko-ukrajinských okresov východného Slovenska, poslancov a delegátov ukrajinsko-ruskej sekcie DS zo dňa 22. februára 1947. Pozri tiež Demokratičeskij golos, 20. marec 1947.
- ⁴⁰ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 899.
- ⁴¹ A ZRUSR, f. UNRP, a. j. 899.

Ukrajinská menšina a voľby v roku 1946

System politických strán na Slovensku pred voľbami v roku 1946 nebol dobudovaný. Aj existujúce strany nemali dostatočne rozvinuté svoje organizačné štruktúry. To sa prejavilo aj na predvolebnej kampani na severovýchodnom Slovensku, orientovanej na Rusínov a Ukrajincov. Predvolebná kampaň v tomto regióne bola špecifická neujasnenou národnostnou orientáciou ako aj zložitými ekonomickými a sociálnymi pomermi. Situáciu komplikovali aj neujasnenosti týkajúce sa možnosti opcie ukrajinského obyvateľstva pre ZSSR a bezpečnostné pomery v súvislosti s prienikom oddielov UPA na územie Slovenska.

Ukrainian minority and elections in 1946

Before the elections in 1946 the system of political parties in Slovakia was not completely built up. Even existing political parties did not have sufficiently developed their organizational structure. This fact was

reflected within the pre-election campaign in north-eastern Slovakia that was focused on Ruthenians and Ukrainians. The campaign in this region was specific for the unclear national orientation and complicated economical and social situation in the region as well. The situation was further complicated by the vagueness of the possibility of the option of Ukrainian inhabitants for the USSR and by the security issues affected by the pervasion of UPA troops to Slovakia.